

პროსტიტუციის ქართული რეჟიმი და მისი დარაჯები

აბსტრაქტი

პროსტიტუციის ქართული რეჟიმით პროსტიტუცია აკრძალულია, ისჯება სექს-მუშაკი და არა კლიენტი. ასევე კრიმინალიზებულია მესამე პირთა ქმედება. სექს-სამუშაო დღემდე მორალურ ჭრილში განიხილება, კრიტიკის ადრესატი არის როგორც ამ მომსახურების მყიდველი ისე სექს-მუშაკი და ყველა კრიტიკოსი საკუთარი დაშვება-არდაშვების მორალური პრიზმიდან განსჯის მათ და ითხოვენ ან ერთის ან მეორის დასჯას. სტატიის მიზანი პროსტიტუციის რეჟიმების გადახედვა და მათ შორის საუკეთესო გამოცდილებების მქონე მოდელის შერჩევაა რაზე მსჯელობაც მნიშვნელოვანია პროსტიტუციის ქართული რეჟიმის შესაცვლელად, რომელიც ადამიანის უფლებების დამრღვევი და გაუმართლებელი საპოლიციო რეპრესიების წყაროა.

ამ სტატიის მიზანი პროსტიტუციის რომანტიზება არაა, არამედ ზიანის (რომელიც ამ სამუშაოს ახლავს თან) წყაროს იდენტიფიცირება და მისი შემცირების გზების ძიებაა, რათა უსაფრთხო გახდეს გარემო სექს-მუშაკებისთვის, რომ მათ ისარგებლონ ყველა იმ უფლებებით რაც ადამიანებს გვაქვს კონსტიტუციით გარანტირებული.

საქართველოში პროსტიტუციის განმსაზღვრელი კანონმდებლობის კონსტიტუციურობის საკითხი საკონსტიტუციო სასამართლოში 2018 წელს დადგა, თუმცა სარჩელი დღემდე არ განხილულა. აღნიშნულის ფონზე წინამდებარე სტატიით შევეცდებით ჩვენი მცირე წვლილი შევიტანოთ პრობლემის იდენტიფიცირებასა და მისი გადაწყვეტის გზების ძიებაში.

I. შესავალი

ინდივიდს ვისთან და რა პირობებით ექნება სქესობრივი კავშირი, მხოლოდ ამ ურთიერთობაში მონაწილეთა გადასაწყვეტია. სახელმწიფოს მხრიდან პირად ურთიერთობაში ჩარევა, რომელიც ადამიანების ნებას ემყარება, არის გაუმართლებელი და არღვევს ადამიანის უფლებას, თავად განკარგოს საკუთარი ცხოვრება და მიიღოს მასთან დაკავშირებით

* სამართლის დოქტორი, კავკასიის უნივერსიტეტის ასოცირებული (აფილირებული) პროფესორი [tgegelia@cu.edu.ge]

გადაწყვეტილებები. სექსსამუშაო დღემდე მორალურ ჭრილში განიხილება, კრიტიკის ადრესატი არის როგორც ამ მომსახურების მყიდველი, ისე სექს-მუშაკიც, ყველა კრიტიკოსი საკუთარი დაშვება-არდაშვების მორალური პრიზმიდან განსჯის მათ ქმედებას და ითხოვს დასჯას.

საქართველოში პროსტიტუციის განმსაზღვრელი კანონმდებლობის კონსტიტუციურობის საკითხი დადგა, მოსარჩელებმა მიმართეს საკონსტიტუციო სასამართლოს პროსტიტუციის აკრძალვის კონსტიტუციურობის შესამოწმებლად,¹ თუმცა სარჩელი დღემდე არ განხილულა. კონსტიტუციურ სარჩელთან დაკავშირებით, საქართველოს სახალხო დამცველმაც გამოხატა თავისი შეფასება, სასამართლოს მეგობრის სახით და მხარი დაუჭირა პროსტიტუციის ამკრძალავი ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობას.² აღნიშნულის ფონზე წინამდებარე სტატიით შევეცდებით, ჩვენი მცირე წვლილიც შევიტანოთ პრობლემის იდენტიფიცირებასა და მისი გადაწყვეტის გზების ძიებაში.

პროსტიტუციის ქართული რეჟიმი, რომელსაც 1984 წლის კანონი³ განსაზღვრავს, არასოდეს გამხდარა ქართულ აკადემიურ ტექსტებსა თუ წრეებში კრიტიკისა და დისკუსიის საგანი. ეს სტატია მიზნად ისახავს რეჟიმის კრიტიკას და იმ ზიანის წარმოჩენას, რასაც სწორედ პროსტიტუციის რეგულაცია იწვევს და არა თავად პროსტიტუცია.

მე-20 საუკუნის 60-იან წლებში ბევრი ქვეყნის სამართალი რეფორმირდა.⁴ ამ პროცესში ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური საკითხი მეცნიერებს შორის, კრიმინალიზაციის შეზღუდვის კრიტერიუმებზე შეთანხმება იყო. ჰარტი-დევლინის დებატიც სწორედ ამ საკითხს მიემართებოდა.⁵ ჰარტის მოსაზრებამ, რომ უნდა მომხდარიყო მორალური დანაშაულების, მათ შორის, პროსტიტუციის დეკრიმინალიზაცია, ძლიერი მხარდაჭერა მიიღო სისხლის სამართლის დოქტრინაშიც.⁶

¹ კონსტიტუციური სარჩელი N1354 „ს.მ. საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2018 წლის 3 ოქტომბერი <<https://www.constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=1426>> [16.05.2022].

² სასამართლოს მეგობრის მოსაზრება: ავტორი - საქართველოს სახალხო დამცველი N1354 „ა.ს.მ. საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2020 წლის 4 მარტი <<https://www.constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=10230>> [16.05.2022].

³ მუხლი 1723, საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, <<https://matsne.gov.ge/document/view/28216?publication=511>> [15.15.2022].

⁴ ავტორთა ჯგუფი, რედაქტორი თამარ გეგელია, სისხლის სამართლის მოქმედების ფარგლები (ღია საზოგადოების ფონდი 2021).

⁵ Herbert Lionel Adolphus, Law, Liberty, and Morality (Stanford University Press 1963); Patrick Devlin, The Enforcement of Morals (Oxford University Press 1959).

⁶ Tamar Gegelia, 'The Real Impact of the Harm Principle on the Liberalization of Criminal Law' (2021) 2 Central and Eastern European Legal Studies 171-203 <<https://eplopublications.eu/publication/digital-edition/real-impact-harm-principle-liberalization-criminal-law>> [15.12.2022].

კრიტიკის საგანი იყო სრულწლოვანთა პორნოგრაფიული მასალების ბრუნვის ამკრძალავი ნორმებიც, კონსერვატორები და რადიკალი ფემინისტები იყვნენ, მათ შორის, ვინც პორნოგრაფიის დასჯას ემხრობოდა,⁷ ხოლო ლიბერალი მეცნიერები დასჯას ეწინააღმდეგებოდნენ, რადგან ვერ ხედავდნენ პორნოგრაფიისგან დასაცავ სამართლებრივ ინტერესს, მაშასადამე, ზიანს, რაც გაამართლებდა კრიმინალიზებას.⁸ დღეს პორნოგრაფიის ცირკულაცია რეგულირებულია აშშ-სა და ევროპის ქვეყნებში, თუმცა ის ისეთი აბსოლუტური და ყოვლისმომცველი აკრძალვა აღარაა, როგორც წლების წინ იყო.⁹ მორალური წარმოდგენების მიუხედავად, საზოგადოებები მივიდნენ იმ შეგნებამდე, რომ არ უნდა ისჯებოდეს ადამიანი მარიხუანის მოხმარებისთვის, განსხვავებული სექსუალური გემოვნებისა თუ ორიენტაციისთვის, სადომამობისტური სექსუალური ურთიერთობებისთვის და ა.შ.¹⁰ მსგავსი მორალის დანაშაულები განდევნილია თანამედროვე სისხლის სამართლით განსაზღვრული დანაშაულების კატალოგიდან.¹¹ მორალური დანაშაულების გაუქმების პროცესი ნელი ნაბიჯებით, თუმცა წინ მიიწევს.

საქართველოს სისხლის სამართლის ფუნდამენტური გარდაქმნა 1960 წლის სსრკ კოდექსის გაუქმებითა და 1999 წელს დამოუკიდებელი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიღებით მოხდა. 1999 წლის სისხლის სამართლის კოდექსი კიდევ მრავალჯერ რეფორმირდა, არაერთი დანაშაული დეკრიმინალიზდა (მაგალითად, სიტყვიერი შეურაცხყოფა, ცილისწამება) და ბევრიც პირიქით, კრიმინალიზდა (მაგალითად, წამება, ტრეფიკინგი, ბავშვთა პორნოგრაფია, ოჯახში ძალადობა და სხვა). მიუხედავად ამ ცვლილებებისა, ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ჯერ კიდევ დიდი გამოწვევების წინაშეა ჰარმონიაში იყოს ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტებთან.¹²

რეფორმა არ შეხებია 1984 წლის ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსს, რომელიც საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის აჩრდილია თანამედროვე საქართველოში, ის დღესაც ეფექტური საპოლიციო რეპრესიების მექანიზმია მოქალაქეების წინააღმდეგ. ამ კანონს ლომის

⁷ Catharine A. Mackinnon, *Butterfly Politics, Hanging the World for Women* (2nd edition, Belknap Press, An Imprint of Harvard University Press 2019) 96-108.

⁸ Camille Paglia, *Fee Women Free Men* (Canongate Canons; Main - Canons edition 2018) 85-91.

⁹ პორნოგრაფიის არსებული რეგულაციების კრიტიკული ანალიზისთვის იხ. Paul Kearns, 'The Judicial Nemesis: Artistic Freedom and the European Court of Human Rights' (2012) 1 *Irish Law Journal* 56-92.

¹⁰ სხვადასხვა იურისდიქციაში მორალური დანაშაულების გაუქმების ისტორია და ანალიზის შესახებ იხ. ავტორთა ჯგუფი, *supra* სქოლიო 4, მეორე კარის 1-ლი თავი.

¹¹ *ibid.*

¹² *ibid.* უშანგი ბახტაძე, კრიმინალიზაციის პროცესის კრიმინოლოგიური ანალიზი (საბაუნი 2021).

წილი აქვს პროსტიტუციის მილიციური რეჟიმის გამაგრებაში, რაც საქართველოშია.¹³ ასეთი კი ორი ძირითადი ნორმაა: პროსტიტუციისა და პოლიციელის მიმართ დაუმორჩილებლობა/შეურაცხყოფის ამკრძალავი ნორმა.

ლიბერალურ დემოკრატიებში მოქმედი სისხლის სამართალი კონსტიტუციური კონტროლის ქვეშაა. სისხლის სამართალი უნდა ემყარებოდეს ინდივიდუალური ავტონომიის პრინციპს და პატივს სცემდეს ადამიანის თავისუფლებას, ამიტომაც მხოლოდ მინიმალურ აკრძალვებს უნდა ადგენდეს ის, რაც მნიშვნელოვანი იქნება სამართლებრივი ინტერესის დასაცავად სხვათა ხელყოფისაგან.¹⁴ ზიანის პრინციპი,¹⁵ ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევებსაც მიემართება, მით უმეტეს, რომ 1984 წლის კანონით გათვალისწინებული სანქციები, თავისი არსით და ბუნებით, დიდწილად სისხლისსამართლებრივია. მაგალითად, საქართველოში მარიხუანის მოხმარებისთვის ადამიანის დასჯა დეკრიმინალიზდა, დასჯა არაა გამართლებული არც სისხლის სამართლის და არც ადმინისტრაციული წესით, რადგან ნარკოტიკის პირადი გამოყენება სხვას არ აზიანებს.¹⁶

ქართული კანონმდებლობით პროსტიტუცია ადმინისტრაციული წესით ისჯება, ხოლო მასში ხელშეწყობა სისხლის სამართლის წესით. კრიმინალიზაცია/დეკრიმინალიზაციის გამართლებისთვის გამოთქმული მოსაზრებები განსხვავდება ერთმანეთისგან იმისდა მიხედვით, მხარდამჭერი კონსერვატიული ჯგუფია, რადიკალი თუ ლიბერალი ფემინისტები. ლიბერალური მოსაზრება მის დეკრიმინალიზებას უჭერს მხარს, რაც ამ სტატიაშიც არის მხარდაჭერილი.

სტატიის მიზანი პროსტიტუციის რეჟიმების გადახედვა და, მათ შორის, საუკეთესო გამოცდილებების მქონე მოდელის შერჩევაა, რაც შეიძლება ერთგვარი სახელმძღვანელო იყოს პროსტიტუციის ქართული რეჟიმის შესაცვლელად, რომელიც ადამიანის უფლებების დამრღვევი და

¹³ თამარ დეკანოსიძე, გენდერული ძალადობა სექს-მუშაკების მიმართ და მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის ბარიერები (ღია საზოგადოების ფონდი / საია 2018).

¹⁴ John Stuart Mill, *On Liberty* (1st edition 1859, Batoche Books Limited 2001)13; Andrew Ashworth and Jeremy Horder, *Principles of Criminal Law* (Oxford University Press 2013) 28.

¹⁵ ზიანის პრინციპის ანალიზისთვის იხ. ავტორთა ჯგუფი, *supra* სქოლიო 4, მეორე კარის 1-ლი თავი; ბახტაძე, *supra* სქოლიო 12.

¹⁶ მარიხუანის მოხმარების კრიმინალიზების საქართველოს კონსტიტუციასთან შეუსაბამობა და-ადგინა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ. იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/13/732 „საქართველოს მოქალაქე გივი შანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2017 წლის 30 ნოემბერი <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3875278?publication=0>> [12.12.2022]; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/3/1282 „საქართველოს მოქალაქეები - ზურაბ ჯაფარიძე და ვახტანგ მეგრელიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2018 წლის 30 ივლისი <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4283100?publication=0>> [12.12.2022].

გაუმართლებელი საპოლიციო რეპრესიების წყაროა. ამ სტატიის მიზანი პროსტიტუციის რომანტიზება არაა, არამედ ზიანის (რომელიც ამ სამუშაოს ახლავს თან) წყაროს იდენტიფიცირება და მისი შემცირების გზების ძიებაა, რათა უსაფრთხო გახდეს გარემო სექს-მუშაკებისთვის, რომ მათ ისარგებლონ ყველა იმ უფლებით, რაც ადამიანებს გვაქვს კონსტიტუციით გარანტირებული. სტატიის მიზანია ლიბერალური ფილოსოფიის ტრილში განიხილოს პროსტიტუციისა და მასთან დაკავშირებული ზოგიერთი ქმედების დასჯადობის საკითხი, ეჭვქვეშ დააყენოს ქმედებათა კრიმინალიზების ლეგიტიმურობა და აჩვენოს მკითხველს, რომ ზიანი, რომელიც თან ახლავს ამ ქმედებებს, დაკავშირებულია არა აუცილებლად სექს-სამუშაოსთან, არამედ რეჟიმთან, რომელიც პროსტიტუციას კრძალავს. ამასთან, როდესაც სტატიაში პროსტიტუციის სრული დეკრიმინალიზების მხარდამჭერ პოზიციაზეა საუბარი, აქ მხოლოდ სრულწლოვანი სექს-მუშაკის ნებაყოფლობითი საქმიანობაა მხედველობაში.

II. პროსტიტუციის რეჟიმები

პროსტიტუციის არსი განსხვავდება ქვეყნების მიხედვით, რასაც კონკრეტული ქვეყნის ისტორიული, სოციალური თუ კულტურული კონტექსტებით ხსნიან.¹⁷ პროსტიტუციის ყველაზე გავრცელებული განმარტება სექსუალური მომსახურების ყიდვაა.¹⁸ *Amnesty International* პროსტიტუციას მოიხსენიებს როგორც სექს-სამუშაოს და მას ასე განმარტავს: „სექსუალური მომსახურება (მათ შორის სქესობრივი აქტი) სრულწლოვან პირებს შორის, მათი თანხმობის პირობებში, ანაზღაურების გარკვეული ფორმით, მყიდველისა და გამყიდველის მიერ განსაზღვრული პირობების შესაბამისად“.¹⁹

პროსტიტუციის საკანონმდებლო რეგულაცია განსხვავდება ქვეყნების მიხედვით. ქვეყნების ნაწილი სჯის მას, ხოლო ნაწილი არა, თუმცა აქაც განსხვავდება მიდგომები.²⁰ იმისდა მიხედვით, თუ რა უდევს საფუძვლად დასჯადობას, რა ინტერესს იცავს აკრძალვა, დასჯადობის საზღვრებიც ამის მიხედვითაა უფრო ფართო ან უფრო ვიწრო.²¹

¹⁷ Stuart P. Green, *Criminalizing Sex: A Unified Liberal Theory* (Oxford University Press 2020) 296.

¹⁸ *ibid*, 298.

¹⁹ თარგმანი აღებულია კვლევიდან: გენდერული ძალადობა სექს-მუშაკების მიმართ და მართლ-მსაჯულების ხელმისაწვდომობის ბარიერები, 5. პირდაპირი წყარო ინგლისურ ენაზე *ib*: Amnesty International Policy on State Obligation to Respect, Protect and Fulfil the Human Rights of Sex Workers (Amnesty International 2016) <<https://www.amnesty.org/en/documents/pol30/4062/2016/en/>> [28.08.2022].

²⁰ Green, *supra* სქოლიო 17, 295.

²¹ *ibid*, 315–323.

პროსტიტუციის რეგულირების რამდენიმე მოდელი შეიძლება გამოიყოს: 1) ერთი მიდგომით პროსტიტუცია არალეგალურია და ისჯება სექსმუშაკი;²² 2) განსხვავებულ რეჟიმს ადგენს ე.წ. შვედური მოდელი,²³ მას ნეო-აბოლიციონიზმსაც უწოდებენ.²⁴ პროსტიტუცია არალეგალურია, თუმცა სექს-სამუშაოსთვის ისჯება არა სექსმუშაკი, არამედ მყიდველი და სხვა პირები - პროსტიტუციის ხელშემწყობები.²⁵ ამ მოდელის მიხედვით, სექსმუშაკი მსხვერპლია გარემოების, რომელსაც ექსპლუატაციას უწევს მყიდველი.²⁶ აღნიშნული მოდელის ლობისტები რადიკალი ფემინისტები არიან;²⁷ 3) სხვა მიდგომით, სექსსამუშაო და მასში მონაწილეების ქმედება სრულად დეკრიმინალიზებულია, სექსსამუშაო მინიმალურადაა რეგულირებული კანონით. სექს-მუშაკთა უფლებები კი სრულადაა დაცული²⁸ (მაგალითად, ახალი ზელანდია, ავსტრალია - ახალი სამხრეთ უელსი²⁹); 4) რეგულაციონიზმი ეს არის მიდგომა, სადაც პროსტიტუცია ლეგალურია და საქმიანობა მკაცრად რეგულირდება კანონით (მაგალითად, გერმანია, ნიდერლანდები).³⁰

²² ქვეყნები, სადაც ეს რეჟიმი: საქართველო, რუსეთი, ჩინეთი, ამერიკის შეერთებული შტატები. გამონაკლისია ნევადას შტატი სადაც პროსტიტუცია ლეგალიზებულია. აშშ-ის მოდელის ანალიზისთვის იხ. Ronald Weitzer, 'Sex Work, Gender, and Criminal Justice' in Rosemary Gartner and Bill McCarthy (eds), *The Oxford Handbook of Gender, Sex, and Crime* (Oxford University Press 2014) 514-518; Cecilia Benoit et al., 'Unlinking Prostitution and Sex Trafficking: Response to Commentaries' (2019) 48 *Archives of Sexual Behavior* 1973-1980.

²³ ქვეყნები, სადაც ეს რეჟიმი: შვედეთი, ნორვეგია, საფრანგეთი.

²⁴ შვედური მოდელის კრიტიკისთვის იხ. Gillian M. Abel, 'A Decade of Decriminalization: Sex Work 'Down Under' but not Underground' (2014) 14(5) *Criminology & Criminal Justice* 588; Mariana Valverde, 'The Legal Regulation of Sex and Sexuality' in Rosemary Gartner and Bill McCarthy (eds), *The Oxford Handbook of Gender, Sex, and Crime* (Oxford University Press 2014) 642-644; Janet Halley et al., 'From the International to the Local in Feminist Legal Responses to Rape, Prostitution/Sex Work and Sex Trafficking: Four Studies in Contemporary Governance Feminism' (2006) 29(2) *Harvard Journal of Law & Gender* 396-397, 400; Polina Bachlakova, 'How the Nordic model in France changed everything for sex workers' (*Open Democracy* 2020) <<https://www.opendemocracy.net/en/beyond-trafficking-and-slavery/long-read-how-nordic-model-france-changed-everything-sex-workers/>> [28.08.2022].

²⁵ Katie Beran, 'Revisiting the Prostitution Debate: Uniting Liberal and Radical Feminism in Pursuit of Policy Reform' (2012) 30(1) *Law & Inequality* 49-52.

²⁶ Benoit et al., supra სქოლიო 22, 1910.

²⁷ მაგალითად, Mackinnon, supra სქოლიო 7, 162-179. აღნიშნული მოსაზრების კრიტიკისთვის იხ. Benoit, supra სქოლიო 22, 1918; იხ. ასევე: Alan Collins and Guy Judge, 'Client Participation in Paid Sex Markets Under Alternative Regulatory Regimes' (2008) 28(4) *International Review of Law and Economics* 297; Prabha Kotiswaran, 'Beyond the allures of Criminalization: Rethinking the regulation of sex work in India' (2014) 14(5) *Criminology & Criminal Justice* 570; Jane Scouler, 'What's Law Got to Do with It? How and Why Law Matters in the Regulation of Sex Work' (2010) 37(1) *Journal of Law and Society* 16-17.

²⁸ ახალი ზელანდიის მოდელის ანალიზისთვის იხ. Abel, supra სქოლიო 24, 580-587; Green, supra სქოლიო 17, 295.

²⁹ Benoit, supra სქოლიო 22, 1916.

³⁰ Molly Smith and Juno Mac, *Revolted Prostitutes, The Fight for Sex Workers' Rights* (Verso 2018) 176-189.

მიუხედავად იმისა, რომ პროსტიტუციის განსხვავებულ რეჟიმებს ადგენენ, ე.წ. შვედური მოდელი, რომელიც სჯის კლიენტს და მესამე პირებს (ხელშემწყობებს) და, მაგალითად, ლეგალიზების მოდელი (მაგალითად, ნიდერლანდები, გერმანია, ავსტრია), სხვადასხვა კვლევებმა აჩვენა, რომ ერთმანეთის მსგავსი შედეგები აქვთ რეალობაში, მათ შორის, ქუჩის პროსტიტუციის მარგინალიზება და სექს-მუშაკთა დიდი ნაწილის ლეგალური სისტემის მიღმა დატოვება.³¹

პროსტიტუციის ლეგალიზების (რეგულაციონიზმის) რეჟიმით ლეგალურია მხოლოდ გარკვეული ტიპის სექს-სამუშაოები და მკაცრად განსაზღვრული პირობებით.³² ამ რეჟიმის მიმართ გამოთქმული კრიტიკა მრავალგანზომილებიანია. მას სექს-ინდუსტრიის ნორმალიზებისთვის აკრიტიკებენ,³³ სექს-მუშაკების კვლავ კანონმიღმა დატოვებისა და მათთვის უსაფრთხო გარემოს ვერ უზრუნველყოფისთვის.³⁴ რეგულაციები სექს-მუშაკებისგან გადასახადებსა და რუტინულ სამედიცინო შემოწმებებს სავალდებულოდ ადგენს, რაც აუტანელ გარემოს ქმნის სექს-მუშაკებისთვის,³⁵ რის გამოც ისინი კვლავ არალეგალურ გარემოში ბრუნდებიან. ეს სისტემაც გაკრიტიკებულია, რადგან ის ემსახურება ისევ სხვის ინტერესებს და არა სექს-მუშაკებს,³⁶ მათი მნიშვნელობა კვლავ უგულვებელყოფილია.

რაც შეეხება პროსტიტუციის შვედურ მოდელს, არაერთი კვლევით არის დადგენილი, თუ როგორ გააუარესა სექს-მუშაკების მდგომარეობა. პირობების დამძიმება გამოიხატება უსაფრთხო გარემოს გაქრობაში. კლიენტი მაღალი სანქციის შიშით ერიდება დიდი ხნით გამოჩენას, სექს-მუშაკს აღარ აქვს დრო კლიენტი დაათვალიეროს, გაესაუბროს და ისე დათანხმდეს მომსახურებაზე. ასეთ გარემოში კლიენტი თავად სთავაზობს სექს-მუშაკს პირობებს. კლიენტი ადგენს საფასურსაც, რაც გაცილებით მცირეა, ვიდრე მანამდე იყო.³⁷ კვლევების მიხედვით, სექს-

³¹ Laura Agustín, 'Sex and the limits of enlightenment: The irrationality of legal regimes to control prostitution' (2008) 5(4) Sexuality Research and Social Policy 74, 76, 82; Beran, supra სქოლიო 25, 50-52; Valverde, supra სქოლიო 24, 642-644; Lenore Kuo, 'Prostitution Policy: Revolutionizing Practice Through A Gendered Perspective' (2003) 30(3) The Journal of Sociology & Social Welfare 132.

³² Smith and Mac, supra სქოლიო 30, 178-179

³³ ibid, 188.

³⁴ Kuo, supra სქოლიო 31, 134.

³⁵ Smith and Mac, supra სქოლიო 30, 176-184. სავალდებულო სამედიცინო ტესტირებების დისკრიმინაციულობაზე ანალიზისთვის იხ. Kuo, supra სქოლიო 31, 129. იმავე ნაშრომში ავტორი წერს, რომ, მაგალითად, ნიდერლანდებში სამედიცინო ტესტირებები სავალდებულო არაა, თუმცა ყველაზე დაბალი მაჩვენებელია ვენერიული დაავადებების გავრცელების კუთხით, რასაც ავტორი აგრესიული საინფორმაციო კამპანიებით ხსნის. ibid, 131.

³⁶ Smith and Mac, supra სქოლიო 30, 184-185.

³⁷ ibid, 148.

მუშაკი იძულებულია, მეტი ხნით და ნაკლები ანაზღაურების სანაცვლოდ იმუშაოს.³⁸ მაგალითად, ნორვეგიაში სადაც პროსტიტუციის ე.წ. შვედური მოდელია, სექს-სამუშაოს სახლში შესრულება აკრძალულია კანონით, საერთო ოთახის დაქირავება სხვა სექს-მუშაკებთან ერთად, ასევე იკრძალება ე.წ. ბორდელის მოწყობის აკრძალვის ნორმით.³⁹ ასეთი აკრძალვების პირობებში სექს-მუშაკს სხვა პარტნიორი სექს-მუშაკების მეგობრული ზედამხედველობის იმედის გარეშე, მარტოს უწევს იზოლირებულ ადგილას კლიენტთან ურთიერთობა, რაც ასევე პრაქტიკით დასტურდება, როგორ ახალისებს სექს-მუშაკის დაყარალებას, მის მიმართ სხვადასხვა ფორმის ძალადობას.⁴⁰ სხვა სანქციები, რაც სექს-სამუშაოს შესრულებისთვის შეიძლება დაანგვეთ სექს-მუშაკებს, სახლიდან გამოსახლება, გამომუშავებული ფულის, შეძენილი ნივთების ჩამორთმევა, როგორც უკანონო შემოსავლის და მათი დეპორტაციაა.⁴¹ ასეთ სამართლებრივ გარემოში იმის თქმა, რომ შვედური მოდელით დეკრიმინალიზებულია სექს-მუშაკის ქმედება და ისჯება მხოლოდ კლიენტი, სინამდვილეს არ შეესაბამება.

სხვა კვლევის მიხედვით, მაგალითად შვედეთში, სექს-სამუშაო შიდა სივრცეში ნაკლებად ექცევა საპოლიციო კონტროლის ქვეშ⁴² განსხვავებით ქუჩის პროსტიტუციისგან.⁴³ ამიტომ შვედეთის მთავრობის განცხადება, რომ პროსტიტუცია შემცირდა, მკვლევართა შენიშვნით არაა ზუსტი, ის უბრალოდ უფრო ფარული გახდა, ამას ხელს უწყობს თანამედროვე ტექნოლოგიები, ინტერნეტი.⁴⁴ ამასთან, პროსტიტუციის შემცირებაც ვერ იქნება სექს-სამუშაოს კრიმინალიზების გამართლების მყარი არგუმენტი. შვედური მოდელის გასამართლებლად და ოპონენტების გასაჩერებლად, ვინც პროსტიტუციის ლეგალიზებას ემხრობა, ტრეფიკინგის ზრდასთან ამ რეჟიმების კორელაციასაც უთითებენ,⁴⁵ თუმცა ესეც მიზეზობრიობის აშკარა მტკიცებულებებით ვერ დასტურდება. ექსპლუატაციისთვის ნოციერ ნიადაგს რეჟიმი ქმნის, რომელიც სექს-მუშაკს დაცვის გარეშე ტოვებს ან აიძულებს მკაცრ რეგულაციებს გვერდი აუაროს. აღსანიშნავია, რომ მსგავსი კრიტიკა ახალი ზელანდიის მოდელის მიმართ არ მოიძებნა.

³⁸ Scoular, supra სქოლიო 27, 20.

³⁹ Smith and Mac, supra სქოლიო 30, 146-163.

⁴⁰ ibid, 146-163.

⁴¹ ibid, 146-163; Kuo, supra სქოლიო 31, 126.

⁴² შვედეთში 10 წლის განმავლობაში სექსის ყიდვისთვის სულ 500 კლიენტი დაისჯა. იხ. Scoular, supra სქოლიო 27, 19.

⁴³ Scoular, supra სქოლიო 27, 18-19. ანალიზისთვის ასევე იხ. Agustín, supra სქოლიო 31, 76; Beran, supra სქოლიო 25, 52-53.

⁴⁴ ამ საკითხის ანალიზისთვის იხ. Beran, supra სქოლიო 25, 51-52

⁴⁵ Max Waltman, Prohibiting Purchase of Sex in Sweden: Impact, Obstacles, Potential, and Supporting Escape, Working Paper No. 2010:3, Stockholm University Department of Political Science 21-22

გამორჩეული რადიკალი ფემინისტი, რომელიც აბსოლუტურ ბოროტებად აფასებს პორნოგრაფიას და სექს-ინდუსტრიას *მაკქინონია*,⁴⁶ რომელიც თავის უახლეს ნაშრომებშიც დიდ პატივს მიაგებს ხოლმე შვედურ მოდელს და იმის საილუსტრაციოდ, თითქოს როგორ შემცირდა ამ რეჟიმის ქვეყნებში ტრეფიკინგი და სექს-მუშაკების რაოდენობა, იმონებს ხოლმე ძალიან ძველ კვლევებს, რომელთა სანდოობა უკვე მრავალჯერ საეჭვოდ შეფასდა.⁴⁷ ქართულ აკადემიურ ტექსტებშიც ნებადართული პროსტიტუციის ტრეფიკინგის ზრდასთან კავშირის საჩვენებლად ან საერთოდ არ იმონებენ კვლევებს ან არასანრმუნო წყაროებია მითითებული.⁴⁸

საგულისხმოა, ახალი ზელანდია, სადაც პროსტიტუცია სრულად დეკრიმინალიზებულია, ტრეფიკინგის კერად არ გადაქცეულა.⁴⁹ ასევე არაერთმა სხვა კვლევამ დაადასტურა ის, რომ იმ იურისდიქციაში, სადაც პროსტიტუცია კრიმინალიზებულია, პროსტიტუცია არ შემცირებულა.⁵⁰

ზემოთ მოყვანილი ფაქტების და ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ საბოლოოდ, ის რეალობა დადგა შვედური მოდელის ქვეყნებში, რომ კარცერული ფემინიზმით მხარდაჭერილი რეჟიმი, რომლის გაცხადებული მიზანი სექს-მუშაკების დაცვაა სექსუალური ექსპლუატაციისგან, რეგულაცია ვისაც უნდა იცავდეს სწორედ იმას ასუსტებს და ამცირებს. ამდენად, ეს რეჟიმი კონტრპროდუქტიულია და მხარდაჭერას არ იმსახურებს.

რაც შეეხება პროსტიტუციის სრულად დეკრიმინალიზების მოდელს ე.წ. ახალი ზელანდიის მოდელი, ეს რეჟიმი სექს-მუშაკის უსაფრთხო გარემოს შექმნაზე, სოციალური სტიგმის და აქედან მომდინარე ზიანის შემცირებაზეა ორიენტირებული,⁵¹ ის არც ეკონომიკურ სარგებელზეა ორიენტირებული და არც ადამიანის პერსონალური ავტონომიის შემლახველ სამედიცინო

⁴⁶ კეტრინ მაკქინონი ტერმინს სექს-სამუშაო, ასევე არასწორად მიიჩნევს და საჯარო გამოსვლებში ირონიულად ახსენებს ხოლმე. მისი ავტორობით გამოცემული აკადემიური ტექსტებიდან ისე იკითხება, რომ მისთვის არ არსებობს ჰეტერონორმატიულ ურთიერთობებში თანასწორი სექსი და მით უმეტეს, თუ მასში ფულს უხდიან ქალს. პროსტიტუციასთან დაკავშირებით მისი შეფასებები, რომ ის ქალის ექსპლუატაციაა ერთმნიშვნელოვნია. მაგალითისთვის, იხილეთ მისი საჯარო ლექცია <<https://www.youtube.com/watch?v=zpYegz1OqHA>> [17.05.2022]

⁴⁷ Mackinnon, supra სქოლიო 7, 177.

⁴⁸ მაგალითისთვის, იხ. ირინე ხერხეულიძე, „ტრეფიკინგში „მიწოდება – მოთხოვნის ბაზარი“ – რეალობა, საფრთხეები და მის შესამცირებლად მიმართული ტენდენციები“ (2018) 2 გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ჟურნალი 40-41, სქოლიო 21.

⁴⁹ კეტრინ მაკქინონი ახალი ზელანდიის მოდელის მანკიერების საჩვენებლად მხოლოდ იმას უთითებს, რომ ძალადობა და სოციალური სტიგმა არ შეუმცირებია, მტკიცებულებად კი 2008 წლის ანგარიშს უთითებს. Mackinnon, supra სქოლიო 7, 178. უნდა აღნიშნის, რომ ახალ ზელანდიაში ახალი რეჟიმი 2003 წელს შევიდა ძალაში და 5 წელიწადში, რაც შესამჩნევი არ იყო, ახალი კვლევები (იხ. 52-ე სქოლიო) გაცილებით უკეთეს მდგომარეობას აჩვენებს.

⁵⁰ Kuo, supra სქოლიო 31, 125.

⁵¹ Smith and Mac, supra სქოლიო 30, 198.

ტესტირებებს ითვალისწინებს (როგორც ეს ლეგალიზების მოდელშია). ის, ასევე არც კლიენტის და მესამე პირების კრიმინალიზებით აზიანებს სექს-მუშაკის უსაფრთხო გარემოს (როგორც ეს შვედური მოდელით ხდება). სრული დეკრიმინალიზების რეჟიმში სექს-სამუშაო დეკრიმინალიზებულია, არ ისჯება სექსის მომსახურების გამწევი და არც ამ მომსახურების მიმღები, ასევე არ ისჯებიან მესამე პირებიც. ამ რეჟიმის პირობებში სექს-სამუშაოს ხელშემწყობების ინტერესი თითქმის არ არსებობს, სექს-მუშაკები თავად აორგანიზებენ საკუთარ ქმედებებს უშიშრად, რადგან არ არსებობს საპოლიციო ტერორი.⁵² რეჟიმი მცირე დობით ადგენს რეგულაციებს და ისიც სექს-მუშაკის ინტერესებისთვის, ასეთი რეგულაციაა სექს-მუშაკისთვის, რომელიც სექს ინდუსტრიიდან გასვლას დააპირებს, დაუყოვნებლივ მიიღოს სოციალური დახმარება.⁵³ ასევე რეგულაცია, რომელიც კლიენტებს კონდომის გამოყენების ვალდებულებას უდგენს. მიუხედავად იმისა, რომ სოციალური სტიგმა და შეურაცხოვა ქუჩის სექს-სამუშაოს მიმართ კვლავ გამოწვევად რჩება, სტიგმის შემცირების და სექს მუშაკთა მხრიდან თავიანთი უფლებების დაცვის და შედეგების მიღწევის ისეთ მაგალითებზე უთითებენ მკვლევრები, რომელსაც ადგილი ვერ ექნებოდა ძველი რეჟიმის პირობებში.⁵⁴ რა თქმა უნდა, არც ახალი ზელანდიის რეჟიმი უნაკლო, მას მიგრანტების დაიგნორებისთვისაც აკრიტიკებენ, მაგრამ ყველა სხვა რეჟიმზე უფრო ჰუმანურია და ნაკლები ზიანი ახლავს მის მოქმედებას.⁵⁵ გარდა ამისა, ამ რეჟიმის ნაკლოვანება არაა რაღაც თანდაყოლილი რომ ვერ გამოსწორდეს.

⁵² ახალ ზელანდიაში პროსტიტუციის რეფორმის აქტის (Prostitution Reform Act 2003) მიღების შემდგომ ჩატარებულმა კვლევებმა ცხადყო, რომ ქუჩებში სექს-მუშაკთა ვერბალური და ფიზიკური შეურაცხყოფა გამვლელების მხრიდან კვლავ ხდება, თუმცა მნიშვნელოვანი მიგნებაა, რომ სულ უფრო მეტი სექს-მუშაკი მიმართავს პოლიციას უფლებების დასაცავად, რაზეც პოლიციაც ადეკვატურად რეაგირებს. იხ. Lynzi Armstrong, 'Who's the Slut, Who's the Whore?: Street Harassment in the Workplace Among Female Sex Workers in New Zealand' (2016) 11(3) Feminist Criminology 295-296. კვლევის ავტორი აღნიშნავს, რომ მიუხედავად იმ ბევრი სიკეთისა, რაც დეკრიმინალიზაციის მოდელმა მოუტანა სექს-მუშაკებს, კიდევ ბევრია გასაკეთებელი სოციალური ნორმების შეცვლის თვალსაზრისით. პოლიტიკის გაძლიერება იმ მყარად გამჯდარი სტერეოტიპების შესაცვლელად, რაც ქალის და მისი სექსუალობის შესახებ არსებობს, მნიშვნელოვანია, რომ სრულიად უსაფრთხო გახდეს ქუჩა სექს-მუშაკებისთვის (და არა მხოლოდ მათთვის). *ibid*, 298.

⁵³ Smith and Mac, *supra* სქოლიო 30, 196.

⁵⁴ Fraser Crichton, Decriminalising Sex Work in New Zealand: Its History and Impact, 21 August 2015 <<https://www.opendemocracy.net/en/beyond-trafficking-and-slavery/decriminalising-sex-work-in-new-zealand-its-history-and-impact/>> [21.01.2023].

⁵⁵ Smith and Mac, *supra* სქოლიო 30, 199.

III. პროსტიტუციის აკრძალვით დაცული სამართლებრივი ინტერესი

პროსტიტუციის კრიმინალიზაციის გამართლებისთვის სხვადასხვა მიზეზებს უთითებენ იმისდა მიხედვით, თუ რა იდეოლოგიისა თუ ფილოსოფიური ხედვისაა ავტორი.⁵⁶ ერთ-ერთი მოსაზრების თანახმად, პროსტიტუციის დასჯა გამართლებულია მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვის თვალსაზრისით,⁵⁷ რაც მნიშვნელოვანია ვენერიული დაავადებების გავრცელების პრევენციისთვის.⁵⁸ დასჯადობის გამართლებისთვის ასევე უთითებდნენ ოჯახის ინსტიტუტის დასუსტების საფრთხეს, გარყვნილების პროპაგანდას და სხვა⁵⁹. ეს შეხედულებები მორალისტურია, რაც მიუთითებს პროსტიტუციის აკრძალვის მორალურ საფუძველზე და რომ მისგან არაა დაცული სამართლებრივი ინტერესი სხვათა ხელყოფისგან.

რადიკალი ფემინისტური მოსაზრებით, პროსტიტუცია უნდა ისჯებოდეს ქალთა უფლებების დასაცავად, რადგან პროსტიტუციის დაუსჯელობა ქალისადმი ძალადობისა და მისი შეურაცხყოფის ნორმალიზებას ახდენს.⁶⁰ ამ მოსაზრების მხარდამტკერები ფემინისტების ერთი ნაწილია, ისინი სექს-მუშაკს მსხვერპლად განიხილავენ და მხარს უჭერენ პროსტიტუციის აკრძალვას.⁶¹ მათი აზრით, სანამ სექსის მიხედვით, სოციალური და ეკონომიკური უთანასწორობა იარსებებს, სექს-სამუშაო მუდმივად იქნება ქალის ჩაგვრის და მისი გასაგნების ფორმა.⁶² მათი შეფასებით, პროსტიტუციისთვის თანდაყოლილია ქალის ექსპლუატაცია, ჩაგვრა, დეგრადირება⁶³ და სხვა ზიანი.⁶⁴ ამიტომაც ისინი მხარს უჭერენ პროსტიტუციის ხელშემწყობთა (კლიენტები, სუტენიორები) ქმედების კრიმინალიზებას. აქ აუცილებლად უნდა ითქვას, რომ მათი მხარდაჭერილი ე.წ. შვედური მოდელი, ქალებს არ აძლიერებს, როგორც

⁵⁶ Green, supra სქოლიო 17, 313; Peter de Marneffe, *Liberalism and Prostitution* (Oxford University Press 2009) 3.

⁵⁷ Matthew Lippman, *Essential Criminal Law* (SAGE Publications 2013) 271; Green, supra სქოლიო 17, 313.

⁵⁸ კვლევების თანახმად, უსაფრთხო სექსის, კონკრეტულად კი პრეზერვატივების გამოყენების ინიციატივა სექს-მუშაკებისგან მოდის და თუკი დათმობაზე წასვლა უწევთ, მხოლოდ იმიტომ, რომ კლიენტი შეინარჩუნონ. იხ. Beran, supra სქოლიო 25, 27.

⁵⁹ Lippman, supra სქოლიო 57, 271; Green, supra სქოლიო 17, 313.

⁶⁰ Catharine A. MacKinnon, *Only Words* (Harvard University Press 1996) 37.

⁶¹ სსენებული მოდელი გაუმართლებელი პატერნალიზმის გამო გაკრიტიკებულია. იხ. Halley, supra სქოლიო 24, 400.

⁶² რადიკალი ფემინისტების არგუმენტებისთვის იხ. Benoit, supra სქოლიო 22, 1908.

⁶³ Andrea Dworkin, 'Prostitution and Male Supremacy' (1993) 1(1) *Michigan Journal of Gender & Law* 5-6; Catharine A. MacKinnon, 'Prostitution and Civil Rights' (1993) 1 *Michigan Journal of Gender & Law* 13-14.

⁶⁴ აღნიშნული არგუმენტების ანალიზისთვის იხ. Joanna N. Erdman, 'Harm Production: An Argument for Decriminalization' in Alice M. Miller and Mindy Jane Roseman (eds), *Beyond Virtue and Vice* (University of Pennsylvania Press 2019) 253; Marneffe, supra სქოლიო 56, 3-4; Scott A. Anderson, 'Prostitution and Sexual Autonomy: Making Sense of the Prohibition of Prostitution' (2002) 112(4) *Ethics*, the University of Chicago Press Journals 752-754; Beran, supra სქოლიო 25, 36-43.

გემოთ აღინიშნა, უფრო პირიქით, კლიენტი გახდა სექს-მომსახურების პირობების დამდგენი, სწორედ მისი ძალაუფლება გაძლიერდა.

ფემინისტების მეორე ჯგუფი - ლიბერალი ფემინისტები, სქესთა შორის უთანასწორობის პრობლემას და პატრიარქალური კულტურის გავლენებს არ უარყოფენ, ასევე არ უარყოფენ ზიანს და საფრთხეებს, რომელიც თან ახლავს პროსტიტუციას, თუმცა ზიანს პროსტიტუციის რეჟიმს, სექს-მუშაკების კანონგარეშედ გამოცხადებასა და მათ კონტროლს უკავშირებენ, გამოსავლი კი გარემო პირობების შეცვლა მიაჩნიათ და არა საქმიანობის კრიმინალიზება.⁶⁵ ასევე, ამ პოზიციის მხარდამჭერთა აზრით, ყველა სექს-მუშაკის ერთი ქოლგის ქვეშ მოქცევა და მათი თავისუფალი გადაწყვეტილების ვერ დანახვა, არასწორია.⁶⁶ თავისუფალი ნება ამ სიტყვის იდეალური გაგებით იშვიათია, რაც თავისთავად არ გამორიცხავს თავისუფალ გადაწყვეტილებას.⁶⁷ როგორც არაერთ ავტორს აქვს სწორად შენიშნული, გადაწყვეტილება, რომელსაც ვიღებთ ცხოვრებაში, ხშირად არაა სასურველი, მაგრამ ეს თავისთავად არ გამორიცხავს ჩვენს თავისუფალ აგენტობას ავირჩიოთ.⁶⁸

რადიკალი ფემინისტების მხრიდან კოლექტიური სიკეთის - „ქალთა ღირსების“ დაცვის მოტივით პროსტიტუციის კრიმინალიზების მოთხოვნა, ინდივიდის, თუნდაც ერთი სექს-მუშაკი ქალის სურვილის და არჩევანის დაიგნორებაა, რაც ისევ და ისევ ამ ინდივიდს ვნებს, მას აზიანებს და შეურაცხყოფს, რაც არასწორია. ქალების დაცვა „მათივე საუკეთესო ინტერესების“ მოტივით ანტიფემინისტურია თავისი არსით.⁶⁹ ასეთი სპეციალური მზრუნველობა ქალების მიმართ ისტორიულადაც კონტრპროდუქტიული იყო.⁷⁰ სექსუალური ექსპლუატაცია ზიანთან არის დაკავშირებული, მისი კრიმინალიზების ლეგიტიმურობაში ეჭვი არავის შეაქვს და ეს ასეც არის, იქნება ეს ტრეფიკინგი თუ სქესობრივი დანაშაულების სხვა ფორმები, აკრძალულია საქართველოშიც და იმ ქვეყნებშიც სადაც პროსტიტუცია ლეგალურია. ასევე ლეგიტიმურია, იკრძალებოდეს ტრეფიკინგის მსხვერპლისგან, სექსუალური მომსახურების ყიდვა.

⁶⁵ ლიბერალი ფემინისტების არგუმენტებისა და ანალიზისთვის იხ. Anderson, supra სქოლიო 64, 757-758; Beran, supra სქოლიო 25, 30-36.

⁶⁶ Suzanne Jenkins, 'Exploitation: The Role of Law in Regulating Prostitution' in Suzanne Shelley, Day Sclater, Fatemeh Ebtehaj, Emily Jackson, Martin Richards (eds), *Regulating Autonomy: Sex, Reproduction and Family* (Hart Publishing; 1st edition 2009) 21-22.

⁶⁷ Nora Scheidegger, 'Balancing Sexual Autonomy, Responsibility, and the Right to Privacy: Principles for Criminalizing Sex by Deception' (2021) 22 *German Law Journal* 773.

⁶⁸ Robin West, 'Sex, Law, and Consent' in Franklin Miller and Alan Wertheimer (eds), *The Ethics of Consent: Theory and Practice* (Oxford University Press 2010) 237-238; Alan Wertheimer, 'What is Consent? And Is It Important?' (2000) 3 *Buffalo Criminal Law Review* 564.

⁶⁹ Kuo, supra სქოლიო 31, 121.

⁷⁰ Paglia, supra სქოლიო 8, 124.

მაგრამ, როდესაც ვსაუბრობთ პროსტიტუციაზე აქ საუბარია თავისუფალ სექს-სამუშაოს განწევამ ანაზღაურების სანაცვლოდ და არა იძულებაზე. სექს-მუშაკები ძალადობას ექვემდებარებიან სწორედ ცუდი რეჟიმის გამო, რომელიც ასევე აძლიერებს სოციალურ სტიგმას მათ მიმართ. ამასთან, ყველა სექს-მუშაკის გადაწყვეტილება ეკონომიკური სიდუხჭირით არ არის განპირობებული (თუმცა ასეთი ბევრია), ქვეყანას და კონტექსტს გააჩნია. კვლევებითაა ნაჩვენები რომ მაშინაც, როდესაც სექს-სამუშაოს შესრულების მთავარი მოტივატორი ეკონომიკური პრობლემებია, სექს-მუშაკებს არჩევანი აქვთ, რომ სხვა სამუშაო აირჩიონ.⁷¹ და თუკი სხვა არჩევანი არ აქვთ პროსტიტუციის რეჟიმის გამკაცრებით გაჩნდება ეს არჩევანი?

სექს-სამუშაოსა და სექსუალური ექსპლუატაციის ცნებების გაერთიანება არასწორია, ის სექსუალურ ექსპლუატაციას და სხვა ძალადობრივ პრაქტიკებს აბანალებს, ამასთან, ეს არ ეხმარება სექს-მუშაკების მდგომარეობის გაუმჯობესებას, არამედ პირიქით, აუარესებს მას. ხელოვნური და ყალბია თავისუფალი ნებით სექს-სამუშაოსა და ტრეფიკინგს ან გაუპატიურებას შორის ტოლობის დასმა. ამის თავად რადიკალ ფემინისტებსაც რომ სჯეროდეთ, შვედური მოდელით სექს-სამუშაოს მყიდველის/კლიენტის დაჯარიმებას რატომ დასჯერდებოდნენ? ტრეფიკინგისთვის და გაუპატიურებისთვის ეს ადეკვატური სასჯელი არაა.

შვედური მოდელი, მორალურ ინტერესებს დღეს კვლავ ზიანის ცნებაში აბრუნებს, დაცული სიკეთის (ჯანმრთელობა, ღირსება და სხვა უფლებები) გაფართოების ხარჯზე⁷² ან იმ ზიანზე მითითებით, რომელიც არა თავისთავად სექს-სამუშაოსთანაა კავშირში არამედ პროსტიტუციის რეჟიმთან.

ზიანი არ უნდა დავინახოთ იქ, სადაც ქმედება მასში მონაწილეთა თანხმობით ხდება და, შესაბამისად, არც დაზარალებული მხარე არსებობს. პროსტიტუციის გამომწვევი მიზეზები - სოციალური, ეკონომიკური თუ კულტურული ფაქტორები, შეიძლება შეიცვალოს სხვა ალტერნატიული ძალისხმევებით, როგორცაა ქალების გაძლიერება ეკონომიკურად, სოციალურად და სხვა. პატრიარქატის დამარცხების პოლიტიკაში სისხლის სამართლის როგორც არა უკანასკნელი, არამედ უპირველესი საშუალების გამოყენება, კონტრპროდუქტიულია ისევ და ისევ იმ ჯგუფისთვის, ვისაც სამართალი იცავს.

⁷¹ Ronald Weitzer, *Legalizing Prostitution: From Illicit Vice to Lawful Business* (NYU Press 2011) 15; Nicola Mai Final Policy-Relevant Report, *Migrant Workers in the UK Sex Industry*, Institute for the Study of European Transformations (London Metropolitan University 2010) 43.

⁷² Michal Buchhandler-Raphael, 'Drugs, Dignity and Danger: Human Dignity as a Constitutional Constraint to Limit Overcriminalization' (2013) 80 *Tennessee Law Review* 301.

მეტ-ნაკლებად პროსტიტუციის ყველა რეჟიმს აქვს პრობლემები, მაგრამ ემპირიულმა კვლევებმა აჩვენა, რომ იმ ქვეყნებში სადაც პროსტიტუციასთან დაკავშირებული კანონმდებლობის ამოსავალი წერტილი თავად სექსმუშაკების ჯანმრთელობა და უსაფრთხოებაა, ქცევაზე პოლიციური კონტროლი არ არსებობს, რადგან ქმედება სრულად დეკრიმინალიზებულია და რეგულაციები კი მინიმალური, სექსმუშაკები ავტონომიური აგენტები არიან, რომლებიც საკუთარ სამუშაო დროსა და პირობებს თავად აკონტროლებენ.⁷³

IV. პროსტიტუციის ქართული რეჟიმი

რაც შეეხება ქართულ სამართლებრივ გარემოს, საქართველოში პროსტიტუცია აკრძალულია ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 172³ მუხლით, ხოლო სისხლის სამართლის კოდექსის 254-ე მუხლით აკრძალულია პროსტიტუციისთვის ხელშეწყობა. ამდენად, ქართული რეჟიმი არაა პროსტიტუციის ლეგალიზების, არც დეკრიმინალიზების და არც შვედური მოდელის მსგავსად ნაწილობრივ კრიმინალიზების მოდელი. ქართული რეჟიმის მიხედვით, პროსტიტუციისთვის ისჯება სექს-მუშაკი და პროსტიტუციის ხელშეწყობი, ე.ი მესამე პირი, ხოლო კლიენტი არ ისჯება.⁷⁴ ამასთან, ქართულ კანონმდებლობაში პროსტიტუცია არაა განმარტებული და ერთი შეხედვით 172³-ე მუხლით გათვალისწინებული ადმინისტრაციული გადაცდომის სუბიექტი შეიძლება იყოს სექს-სამუშაოს როგორც გამყიდველი ისე მყიდველი, თუმცა პრაქტიკულად, მხოლოდ გამყიდველი ანუ სექს-მუშაკი ისჯება.⁷⁵ იმ პირობებში, სადაც პროსტიტუცია არაა განმარტებული, შეუძლებელია იმის წინასწარ განჭვრეტა, თუ რა ქმედებები იკრძალება მის ქვეშ, სექს-სამუშაო, რომელიც სექსუალურ პენეტრაციას გულისხმობს მხოლოდ, თუ სხვა სახის სექსუალური ხასიათის ქმედებებიცაა მასში მოქცეული. გაუგებარია, აკრძალვა მოიცავს თუ არა ისეთ შემთხვევას, რა დროსაც სექს-სამუშაოს მესამე პირი ყიდულობს არა თავისთვის, არამედ სხვა პირისთვის.⁷⁶ პრაქტიკულად ტერმინი ფართოდ განიმარტება და პროსტიტუციად ფასდება არა მხოლოდ სქესობრივი კავშირი, არამედ მოსამზადებელი ქმედებებიც, როგორცაა კლიენტის დაყოლიების ცდა

⁷³ Abel, supra სქოლიო 24, 590; Valverde, supra სქოლიო 24, 644-645.

⁷⁴ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 143³-ე მუხლით კრიმინალიზებულია ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობა და არა პროსტიტუციით.

⁷⁵ დეკანოსიძე, supra სქოლიო 13, 22-23.

⁷⁶ პროსტიტუციის ტერმინოლოგიურ ბუნდოვანებაზე და მის ქვეშ სავარაუდოდ მოაზრებულ ქმედებათა მრავალფეროვნებაზე მეტი ინფორმაციისთვის იხ. Green, supra სქოლიო 17, 299-303.

და პირობებზე შეთანხმება. ასეთი ტერმინოლოგიური ბუნდოვანების ფონზე კი ძალიან დიდი საფრთხეა დისკრიმინაციული საპოლიციო და სასამართლო პრაქტიკა, რაც ადამიანის თავისუფლების კიდევ მეტ შემთხვევაში გაუმართლებელ შეზღუდვას გამოიწვევს.

რას იცავს პროსტიტუციის აკრძალვით ქართული მოდელი? სექსმუშაკის სექსუალურ ავტონომიას, მის ღირსებას ანდა ჯანმრთელობას აშკარად არა, რადგან ასეთ შემთხვევაში პროსტიტუციისთვის დაისჯებოდა არა სექს-მუშაკი, არამედ კლიენტი. ქართული მოდელი პროსტიტუციისა უფრო იმ იდეოლოგიას ემყარება, რომ სექს-სამუშაო „საზოგადოების ზნეობას“ ეწინააღმდეგება, ამას ქართული კანონმდებლობის სისტემური განმარტებაც ცხადყოფს. პროსტიტუცია, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის მიხედვით, საზოგადოებრივი წესრიგის ხელმყოფი ქმედებაა, ხოლო პროსტიტუციისთვის ხელშეწყობა დასჯადია სისხლის სამართლის კოდექსის 254-ე მუხლით, თუმცა მისგან დაცულია არა სექს-მუშაკის უფლებები ექსპლუატაციისგან, არამედ საზოგადოებრივი ზნეობა და ჯანმრთელობა. ასეთი მიდგომა იმ სოციალური განწყობის ანარეკლია, რომელიც სექს-სამუშაოს „გარყვნილების“, „ოჯახის დასუსტების“ და „დაავადებების“ გამავრცელებლად მიიჩნევს.

რაც შეეხება სისხლის სამართლის კოდექსის 254-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობას - პროსტიტუციისთვის ხელშეწყობას, როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, ის მოსახლეობის ჯანმრთელობისა და საზოგადოების ზნეობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების თავითაა გათვალისწინებული, რაც პირდაპირ მიუთითებს ამ დანაშაულისგან დაცულ ინტერესზე.

როდესაც პროსტიტუცია იძულების ფორმაა, ეჭვგარეშეა რომ აკრძალული უნდა იყოს, რადგან ირღვევა პროსტიტუციაში ჩაბმული ადამიანის სექსუალური თავისუფლება და სხვა უფლებები. მაგრამ, როდესაც პროსტიტუციის აკრძალვაზე საუბარი (ადმინისტრაციული გადაცდომა), აქ ნებაყოფლობითი საქმიანობა იგულისხმება⁷⁷ და ასეთ დროს პირის დაცვა და მით უმეტეს დასჯა დესპოტური პატერნალიზმია, რაც ხელყოფს ადამიანის პერსონალურ ავტონომიას, თავად განკარგოს საკუთარი ცხოვრება და გადაწყვიტოს რა არის მისთვის უმჯობესი.

სისხლის სამართლის კოდექსის 254-ე მუხლის მიზანია დაიცვას სექსმუშაკი სუტენიორების ექსპლუატაციისგან და ორგანიზებული დანაშაულებისგან,⁷⁸ თუმცა მსგავსი ნორმა სრულიად საპირისპირო ფუნქციას ასრულებს

⁷⁷ Amnesty International Policy, supra სქოლიო 19.

⁷⁸ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 254-ე მუხლის კრიტიკისთვის იხ. ავტორთა ჯგუფი, რედაქტორი ბაჩანა ჯიშკარიანი, სქესობრივი დანაშაულები (იურისტების სამყარო 2020) 135-136.

ქართულ რეალობაშიც. ზემოთ სხვადასხვა რეჟიმების ანალიზისას არაერთი კვლევა იქნა დამოწმებული, რომელმაც ცხადყო, რომ სექს-მუშაკს სუტენიორების მხრიდან ექსპლუატაციისგან იცავს პროსტიტუციის სწორი რეჟიმი.

სექსმუშაკების მდგომარეობა საქართველოში მძიმეა, მათი სამუშაო არაა უსაფრთხო აკრძალვების პირობებში, ისინი ხშირად ხდებიან კლიენტის მხრიდან მოტყუებისა და ძალადობის მსხვერპლი, მაგრამ პოლიციას ვერ მიმართავენ დახმარებისთვის, რადგან მათი საქმიანობა უკანონოა და მხილების ეშინიათ, სხვა მიზეზი ისაა, რომ პოლიციის მიმართ ნდობა არ აქვთ.⁷⁹

კვლევებით არის დადგენილი, რომ საქართველოში სექს-მუშაკები ხშირად ხდებიან საპოლიციო ტერორისა და ძალადობის მსხვერპლი, პოლიციური კონტროლის ინსტრუმენტები.⁸⁰ პროსტიტუციის ქართული რეჟიმი სექს-მუშაკს უმწეო მდგომარეობაში აგდებს, როგორც კლიენტის ისე მოძალადე პოლიციელებისგან მომდინარე საფრთხის წინაშე ის სრულიად დაუცველია. საგულისხმოა, რომ საქართველოს სახალხო დამცველი სასამართლო მეგობრის შეფასებაში გამოთქვამს ეჭვს რომ ადმინისტრაციული წესით დაჯარიმება შერჩევით ხდება, რაზეც 2016-2019 წლებში ამ ნორმით დაჯარიმებულთა მცირე რაოდენობის სტატისტიკას იმომწებს.⁸¹ აქვე უნდა ითქვას, რომ საქართველოში სექს-მუშაკების დასჯის ყველაზე გავრცელებული მეთოდი პოლიციელისადმი დაუმორჩილებლობაა,⁸² აღსანიშნავია რომ ამ ადმინისტრაციული გადაცდომისთვის სანქცია მეტია (ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 173-ე მუხლი ითვალისწინებს 2000 ლარიდან 3000 ლარამდე ოდენობით ჯარიმას ან 15 დღემდე პატიმრობას) ვიდრე პროსტიტუციისთვის და შესაძლოა ეს ნორმა უფრო ეფექტურ საპოლიციო ტერორის მექანიზმად ამიტომაც იქცა. იმავე დოკუმენტში ომბუდსმენი მხარს უჭერს პროსტიტუციის ამკრძალავი ნორმის გაუქმებას ადამიანის უფლებებთან შეუთავსებლობის გამო. ნორმის არაკონსტიტუციურობას კანონის განსაზღვრულობის (რადგან პროსტიტუცია არაა განმარტებული) და პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებასთან მიმართებით აფასებს.

⁷⁹ დეკანოსიძე, supra სქოლიო 13, 31.

⁸⁰ ibid, 30; გიორგი ჩუბინიძე და სოსო ჭაუჭიძე, სექს-შრომა თბილისში: ინფორმალიზაცია, აგენტობა და განსხვავებული გამოცდილებები, კრებულში ჩაგრულთა ხმები: კვლევა, ხელოვნება და აქტივიზმი სოციალური ცვლილებებისთვის (EMC 2014) 51. 'სექს-მუშაკების საჭიროებების გამოვლენისა და დისკრიმინაციის გამომწვევი ფაქტორების კვლევა' (სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტი 2014) 18-19. ნინო თარხნიშვილი, პროსტიტუცია - რისი ეშინიათ სექს-მუშაკებს? (რადიო თავისუფლება 10 მაისი 2019) <<https://www.radiotavisupleba.ge/a/29933421.html>> [11.05.2022].

⁸¹ სასამართლოს მეგობრის მოსაზრება, supra სქოლიო 2.

⁸² დეკანოსიძე, supra სქოლიო 13, 28.

რაც შეეხება პროსტიტუციასთან დაკავშირებულ ქმედებებს, რაც სისხლის სამართლის კოდექსის 254-ე მუხლით დანაშაულია, ობიექტური მხარის ელემენტი - ხელშეწყობა, ისეთი ფართოა, რომ ფარავს ყველა ქმედებას, რაც შეიძლება კავშირში იყოს პროსტიტუციის ხელშეწყობასთან. ამ ნორმის მიხედვით, სექს-მუშაკი თავის დასაცავად ვერ იყოლიებს პირად მცველს, მძღოლს, ვერ დაიქირავებს ბინას უსაფრთხო სამუშაო პირობებისთვის. პირები, რომლებიც სექს-მუშაკის კმაყოფაზე ცხოვრობენ, შესაძლოა, სისხლისსამართლებრივი წესით დაისაჯონ.⁸³ ამდენი აკრძალვისა და საფრთხის გამო სექს-მუშაკები ხდებიან სუტინიორების ზედამხედველობის ქვეშ, რომლებიც კარგად ორგანიზებული სქემის მიხედვით ხელმძღვანელობენ შემდეგ ბიზნესს, სექს-მუშაკი კი ხშირად იძულებულია, რომ იმუშაოს.⁸⁴ ე.ი. ამკრძალავი ნორმები არათუ ხელს უშლის სუტინიორების ჩართულობას სექს-მუშაკების საქმიანობაში, არამედ პირიქით, ხელისშემწყობია. კანადაში, სადაც პროსტიტუცია ლეგალურია, მისი ხელშეწყობა სისხლის სამართლის კანონმდებლობით იკრძალებოდა 2013 წლამდე, სანამ კანადის უზენაესმა სასამართლომ საქმეში - ბედფორდი კანადის წინააღმდეგ, ეს ნორმა არაკონსტიტუციურად გამოაცხადა.⁸⁵ სასამართლომ განაცხადა, რომ ნორმა, რომელიც სექს-მუშაკს უკრძალავს კლიენტთან კომუნიკაციას, ბინის დაქირავებას, პირადი უსაფრთხოებისთვის მცველის აყვანას თუ სხვა მსგავს ქმედებებს, არღვევდა სექს-მუშაკის უფლებას, იზრუნოს საკუთარ ჯანამრთელობაზე და იყოს უსაფრთხოდ.⁸⁶

ამდენად, შეიძლება დარწმუნებით ითქვას, რომ პოლიციური ტერორი და სექსმუშაკათა მიმართ ძალადობა, ეს ის საერთო მახასიათებლებია, რაც იმ რეჟიმებს აერთიანებთ, სადაც პროსტიტუცია კრიმინალიზებულია ანდა მკაცრად რეგულირებული. საქართველოში აუცილებელია პროსტიტუციის რეჟიმის რეფორმა. სხვა ქვეყნების გამოცდილებებზე დაკვირვებით, შესაძლებელია ახალი გელანდიის კანონმდებლობისა და პრაქტიკის მხედველობაში მიღება, რომლის შემუშავების დროს სექს-მუშაკების ინტერესი იქნა გათვალისწინებული, მათი ნამდვილი საჭიროებები და არა რომელიმე პოპულისტური ჯგუფის მიკერძოებული და მორალისტური იდეოლოგია. სწორედ ამიტომ, რომ ახალ გელანდიაში მომუშავე სექს-მუშაკები გაუმჯობესებულ გარემო პირობებზე საუბრობენ ხოლმე რეჟიმის

⁸³ მსგავსი კრიტიკული ანალიზისთვის იხ. ავტორთა ჯგუფი, *supra* სქოლიო 78, 135-136.

⁸⁴ კრიმინალური სუბკულტურა რომ პროსტიტუციის ამკრძალავი ნორმის თანამდევია შედეგია, საკითხის ანალიზისთვის იხ. Lippman, *supra* სქოლიო 57, 270.

⁸⁵ Canada (Attorney General) v. Bedford, SCC 72, 3 S.C.R. 1101. 2013 <<https://scc-csc.lexum.com/scc-csc/scc-csc/en/item/13389/index.do>> [16.05.2022].

⁸⁶ გადაწყვეტილების ანალიზისთვის იხ. Erdman, *supra* სქოლიო 64, 252-259.

შეფასებისას.⁸⁷ საქართველოშიც უნდა დეკრიმინალიზდეს სრულად პროსტიტუცია, უნდა შეიქმნას სექს-მუშაკების უფლებების დაცვის ქმედითი მექანიზმები და პოლიცია ადეკვატურად რეაგირებდეს სექს-მუშაკების შევიწროვებაზე.

V. დასკვნა

ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ პროსტიტუციასთან დაკავშირებული ქართული რეგულაცია ვერ იცავს სექს-მუშაკის ჯანმრთელობასა და პირად უსაფრთხოებას. რასაც „წარმატებით“ აკეთებს, ეს მხოლოდ პოლიციის დისკრედიტაცია და სექსმუშაკების მარგინალიზებაა. საქართველომ, სხვა ქვეყნების მსგავსად, კომპლექსურად უნდა გაიაზროს არსებული მდგომარეობა, გამოწვევები და სექს-მუშაკების ნამდვილი ინტერესების გათვალისწინებით, გაატაროს სწორი პოლიტიკა, რომელიც მათი ჯანმრთელობის და უსაფრთხოების დაცვაზე იქნება ორიენტირებული. რაც შეეხება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 254-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობას (სრულწლოვანთა პროსტიტუციისთვის ხელშეწყობა), ის რა ფორმითაც და მოცულობითაც სჯის ქმედებებს, შესაცვლელია, რადგან მორალის დანაშაულია და არ გააჩნია მის დასჯადობას გამართლების საფუძველი, ის არ იცავს არავის ინტერესს, გარდა ძალზე აბსტრაქტული ფასეულობისა - მოსახლეობის ზნეობა. ამავე მიზეზით, უნდა გაუქმდეს პროსტიტუციის ამკრძალავი ნორმაც, რომელიც სექს-მუშაკების საპოლიციო კონტროლისა და დამცირების იარაღია.

---

⁸⁷ Crichton, supra სქოლიო 54.